

prof. dr Slobodan M. Marković
redovni profesor Pravnog fakulteta
Univerziteta u Beogradu

ONLAJN EMITOVANJE I REEMITOVANJE RADIO I TV PROGRAMA U EVROPSKOJ UNIJI

Rezime: Ovaj članak sadrži prikaz i komentar Predloga uredbe Evropskog parlamenta i Saveta kojom se određuju pravila o vršenju autorskog i srodnih prava u slučaju određenih onlajn transmisija od strane emisionih organizacija i retransmisije televizijskog i radio programa, iz septembra 2016. godine. Iako se ovim dokumentom prvi put napušta praksa harmonizacije propisa u oblasti autorskog i srodnih prava u EU, i predlaže nadnacionalni propis, autor smatra da on predstavlja nastavak laviranja EU između neprikosnovenog principa teritorijalnosti autorskog i srodnih prava, s jedne, i integracije tržišta, s druge strane. Značaj ovog akta nije u doprinosu transformaciji i osavremenjavanju autorskog i srodnih prava u EU, nego u nastojanju da se ublaže određena trenja u odvijanju prekograničnog onlajn poslovanja emitera i reemitera u EU.

Ključne reči: onlajn emitovanje. – onlajn reemitovanje. –teritorijalnost. – autorsko pravo. – licenciranje.

1. UVODNE NAPOMENE

Povod za nastanak ovog teksta jeste Predlog uredbe Evropskog parlamenta i Saveta kojom se određuju pravila o vršenju autorskog i srodnih prava u slučaju određenih onlajn transmisija od strane emisionih organizacija i retransmisije televizijskog i radio programa, iz septembra 2016. godine¹ (dalje: Predlog uredbe). U cilju boljeg razumevanja naziva ovog dokumenta, istaknimo odmah da se on odnosi samo na određene oblike onlajn transmisije i onlajn retransmisije autorskih dela i predmeta srodnih prava u okviru radio i TV programa.

Pravnik iz Srbije neće moći u terminologiji domaćeg Zakona o autorskom i srodnim pravima² (dalje: ZASP) da nađe termine „transmisija” i „retransmisija”.³ Istovremeno, termine emitovanje (engl. *broadcasting*) i reemitovanje (engl. *re-broadcasting*), EU zakonodavac nameno izbegava jer ih

1 Proposal for a Regulation of the EU Parliament and the Council laying down rules on the exercise of copyright and related rights applicable to certain online transmissions of broadcasting organisations and retransmission of television and radio programmes, Brussels, 14.9.2016 (COM 2016/ 594 final).

2 *Sl. glasnik RS*, br.104/2009; 99/2011; 119/2012 i 29/2016.

3 Doduše, definišući pojam emitovanja u čl. 28, st.2 ZASP-a, naš zakonodavac se poslužuje terminom „prenos”. Ipak to se ne može smatrati zvaničnim prevodom transmisije kao oblika korišćenja predmeta zaštite.

vezuje isključivo za bežično saopštavanje signala namenjenih javnosti⁴, dok se Predlog uredbe odnosi na onlajn javno saopštavanje signala, koje može biti žično ili bežično ili kombinovano. Ovaj terminološki aparat primenjen je već u Direktivi Saveta o usklađivanju određenih pravila autorskog i srodnih prava u slučaju satelitskog emitovanja i kablovske retransmisije, iz 1993. godine⁵ (dalje: Direktiva o satelitima i kablovima). Naš zakonodavac je, međutim, na poziciji da emitovanje i reemitovanje mogu biti učinjeni kako na žični, tako i na bežični način, pri čemu je bežični način sužen samo na tehnologiju mikrotalasne komunikacije.⁶ Time je, u srpskom pravu intelektualne svojine, reemitovanje izjednačeno s kablovskom retransmisijom iz čl.1, st.3 Direktive o satelitima i kablovima.⁷ Ove napomene smatramo važnim zbog izbora naslova ovog rada.

Koliko god bila iritirajuća, proizvodnja novih termina u autorskom pravu EU donekle je razumljiva s obzirom na potrebu traženja kompromisa u odnosu na raznoliki jezički aparat nacionalnih propisa država članica, kao i s obzirom na pojavu novih tehnoloških oblika javne komunikacije, koji se sve teže uklapaju u postojeće pravne kategorije.⁸

Politički kontekst Predloga direktive istaknut je u tzv. Strategiji digitalnog jedinstvenog tržišta iz 2015. godine⁹ i u Saopštenju Evropske komisije Parlamentu i Savetu „Ka modernom, evropskijem okviru autorskog prava” iz iste godine.¹⁰ Poenta je, pored ostalog, da se pristupi identifikaciji i analizi

4 To ima svoje uporište u terminologiji koju koriste Bernska konvencija o zaštiti književnih i umetničkih dela (čl.11*bis*, st. 1). Nasuprot tome, Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine u čl. 14, st. 1 i 3 govori o „emitovanju bežičnim putem” što implicuje da pojam emitovanja obuhvata kako žično, tako i bežično emitovanje.

5 Council Directive 93/83/EEC of 27 September 1993 on the coordination of certain rules concerning copyright and rights related to copyright applicable to satellite broadcasting and cable retransmission. U ovoj Direktivi se u naslovima članova 2 i 3 pojavljuje termin „pravo emitovanja”, kome se zatim pridaje značenje bežičnog javnog saopštavanja putem satelita.

6 Čl. 28 i čl. 29.

7 Uprkos evidentnom naporu našeg zakonodavca da uskladi propise s Direktivom o satelitima i kablovima, potkrala mu se greška. Naime, naš pojam reemitovanja je sužen na reemitovanje programa koji je bežično emitovan, dok pomenuta Direktiva proširuje pojam kablovske retransmisije i na program koji je emitovan (transmitovan, kako Direktiva kaže) žičnim putem. Uporedi čl. 21, st. 1 našeg Zakona s čl. 1, st. 3 pomenute Direktive. Ovu grešku bi valjalo otkloniti.

8 Primera radi, uvek se uzimalo da je suštinska demarkacija između radnje emitovanja dela i radnje činjenja dela dostupnim javnosti na način koji omogućuje pojedincu individualni pristup delu u vreme i s mesta koje on odabere, u jednosmernosti, odn. interaktivnosti određenog tipa komunikacije. Naime, ako je elektronska komunikacija jednosmerna, reč je o emitovanju; ako je, pak, interaktivna, reč je o onom drugom. Danas postoje oblici onlajn (dakle, elektronske) komunikacije koji su „poluinteraktivni”, kao što je TV *catch-up* servis, koji omogućuje pojedincu da onlajn pristupi tekućem TV programu ali i da pristupi pojedinim emisijama koje su već emitovane tokom nekoliko poslednjih dana.

9 „A digital single market for Europe” (COM 2015/192), <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1447773803386&uri=CELEX:52015DC0192> (pristup novembra 2016).

10 „Towards a modern, more European copyright model” (COM 2015/626), <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/towards-modern-more-european-copyright-framework-commission-takes-first-steps-and-sets-out-its> (pristup novembra 2016).

pravnih prepreka za širu onlajn dostupnost audiovizuelnih sadržaja potrošačima u EU, bez obzira na zemlju članicu iz koje oni pristupaju tom sadržaju, te da se predlože i sprovedu mere za uklanjanje tih prepreka. Rezultat tog posla opredmećen je u dva akta: Predlogu uredbe Evropskog parlamenta i Saveta o obezbeđenju prekogranične prenosivosti usluga pristupa onlajn sadržaju na unutrašnjem tržištu¹¹ iz decembra 2015. i napred već pomenutom Predlogu uredbe, koji je u žiži našeg interesovanja.

Odmah možemo napomenuti da ova dva predloga uredbi predstavljaju presedan u legislativnoj praksi EU, jer se materija autorskog i srodnog prava po prvi put nastoji urediti uredbama, a ne direktivama (kao što je do sad bio slučaj). Nije teško zaključiti da je to posledica iskustva sa implementacijom direktiva u nacionalna zakonodavstva, gde prečesto izostaje željeni nivo ujednačenosti nacionalnih propisa.

Pošto ukratko prikažemo Predlog uredbe i njen smisao, obratićemo pažnju na pravni, a zatim i na ekonomski okvir u kojem je ovaj akt kreiran. Namera nam je da pokažemo da razapetost EU između principa nacionalne teritorijalnosti autorskog i srodnog prava, s jedne, i koncepta jedinstva unutrašnjeg tržišta, s druge strane, vodi ka sve komplikovanijoj mreži pravnih propisa, usitnjavanju predmeta regulisanja i, posledično, povećanju netransparentnosti pravnog ambijenta za poslovanje u EU.

2. PRIKAZ PREDLOGA UREDBE

Predlog uredbe ima u prvom planu dve vrste privrednih subjekata čiji pravni položaj želi da unapredi. Jedni su emiteri audiovizuelnog sadržaja (radio i TV emiteri) sa sedištem u jednoj državi članici EU, a drugi su reemiteri koji takav sadržaj saopštavaju publici u drugoj državi članici EU. Budući da Predlog uredbe na različit način cilja samo na po jedan, relativno uzak, aspekt delatnosti ovih subjekata, zbog preglednosti ćemo morati da razdvojimo ovaj prikaz. Pritom ćemo se ograničiti samo na suštinske aspekte ovog akta.

2.1. Emiteri

U osnovi, delatnost emitera sastoji se u pretvaranju audiovizuelnog sadržaja u električne, elektromagnetne ili druge signale, i njihovo odašiljanje javnosti bežičnim, žičnim ili kombinovanim putem. Tehničku stranu ovog posla prati obaveza pribavljanja ovlašćenja na emitovanje, od nosilaca autorskog, odn. srodnih prava na autorskim delima, odn. predmetima srodonpravne zaštite, koji su obuhvaćeni radio i TV programom.

Dokle god se emitovanje dešava u jednoj državi, dovoljno je da emiter pribavi pomenuta ovlašćenja za teritoriju te države. Tehnološki razvoj u oblasti satelitske komunikacije je još pre više decenija učinio emitovanje oblikom pre-

11 Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on ensuring the cross-border portability of online content services in the internal market (COM2015/627 final).

kograničnog korišćenja autorskih dela i predmeta srodnih prava. Danas, radio i TV program emitera koji koriste tehnologiju interneta dostupan je planetarno. Umnožavanjem broja država u kojima je radio i TV program dostupan, komplikuje se pribavljanje ovlašćenja na emitovanje zaštićenih sadržaja.

EU se još početkom devedesetih godina prošlog veka uhvatila u koštac sa problematikom visokih transakcionih troškova emitera, i nesigurnošću u autorskim i srodnopravnim odnosima povodom satelitskog emitovanja radio i TV programa. Pomenuta Direktiva o satelitima i kablovima iz 1993. lokalizovala je radnju satelitskog emitovanja u samo jednu državu članicu EU¹², i na taj način uspostavila pravilo da pribavljanje ovlašćenja na satelitsko emitovanje za teritoriju te države članice EU, proizvodi efekat kao da je to ovlašćenje pribavljeno za sve države članice EU. Ovime je stavljena tačka i na tada aktuelne rasprave o primeni tradicionalne definicije autorskoprogovnog pojma emitovanja na satelitske komunikacije, kao i na pitanje u kojoj zemlji dolazi do ove radnje: zemlji odašiljanja signala k satelitu, u zemlji prijema ili u obe.¹³

Danas se emiteri ponovo suočavaju sa istim problemima, ovog puta zbog korišćenja internet tehnologije za difuziju signala. Postojeća Direktiva o satelitima i kablovima, zbog svoje ograničenosti na bežično satelitsko emitovanje, nije primenljiva na novu situaciju obeleženu internet tehnologijom koja je superiornija zamena za satelitsko emitovanje. To je navelo EU zakonodavca da reaguje Predlogom uredbe.

Predlog uredbe ograničen je samo na „pomoćne onlajn usluge” (engl. *ancillary online services*) emitera, koje se svode na:

- a) onlajn javno saopštavanje radio i TV programa, i
- b) onlajn javno saopštavanje bilo kojeg drugog pomoćnog audiovizuelnog sadržaja koji je proizveden od strane samog emitera,

koji se dešavaju istovremeno sa bežičnim emitovanjem radio i TV programa ili u određenom vremenskom okviru posle toga.

Pod tačkom a) podrazumeva se pre svega tzv. *simulcasting* (engl. *simulcasting*), tj. mogućnost da bežično emitovani radio i TV program istovremeno bude dostupan publici i putem računara priključenog na Internet, kao i mogućnost da se određenim delovima radio i TV programa može pristupiti, po individualnom izboru, u određenom vremenskom roku posle emitovanja (tzv. *catch-up TV*). Pod tačkom b) podrazumeva se dostupnost na Internetu materijala koji je emiter proizveo kao pomoćni (prateći) uz svoj radio i TV program, kao što su informacije o programu i sl.

Dakle, Predlog uredbe se ne odnosi na emitere koji svoj radio i TV program javno saopštavaju samo putem Interneta (tzv. *vebcasting*/ engl. *webcasting*), jer se tu ne radi o pomoćnoj, već o glavnoj onlajn usluzi.

12 To je država iz koje je signal poslat ka satelitu, pod uslovom da taj signal u neprekinutom komunikacionom lancu biva od satelita upućen ka Zemlji, radi prijema od strane publike (čl. 1, st. 2 Direktive).

13 Ovo je u svoje vreme predstavljalo krupan teorijski problem sa značajnim praktičnim posledicama. Vid. npr. Michaly Ficsor, „Direct Broadcasting by Satellite and the Bogsch Theory”, *International Business Lawyer*, 1990, 258.

U nastojanju da pruži autorskopravnu kvalifikaciju radnji koje reguliše, Predlog uredbe pominje tri: saopštavanje javnosti (engl. *communication to the public*), činjenje dostupnim (engl. *making available*) i umnožavanje (engl. *reproduction*). Poenta Predloga uredbe je da uvodi pravilo po kojem će se smatrati da se tri pomenute radnje dešavaju samo u državi članici EU u kojoj emiter ima svoje sedište. Time je tzv. princip zemlje porekla (engl. *country of origin*), kakav je svojevremeno uveden Direktivom o satelitima i kablovima, proširen i na „pomoćne onlajn usluge” emitera u EU. Reč je, evidentno, o pravnoj fikciji čiji smisao je krajnje pragmatičan: sve autorske i srodonpravne obaveze koje emiter ima da bi zakonito poslovao pružajući „pomoćne onlajn usluge” u celoj EU, mora ispuniti u skladu sa zakonom zemlje porekla i samo za njenu teritoriju.

Evidentno je da Predlog Uredbe cilja na to da postojećim emiterima koji sad svoje emisije saopštavaju i na Internetu u vidu simulcastinga, omogućuje da posluju na istim principima koji su utvrđeni svojevremeno Direktivom o satelitima i kablovima.

2.2. Reemiteri

Reemiteri vrše prijem radio/TV signala koji su emitovali emiteri, i istovremeno ga putem svoje tehničke opreme ponovo emituju (reemitovanje), omogućavajući svojoj publici da bez vremenskog zakašnjenja uživa u istom (neizmenjenom) radio/TV programu. Ako za trenutak zanemarimo Internet, reemiteri po pravilu primaju bežično emitovani radio/TV program većeg broja emitera, pretvaraju ga u elektromagnetni signal i putem kabla istovremeno distribuišu svojim pretplatnicima u vidu „paketa programa”. Budući da je reemitovanje zapravo oblik emitovanja (u smislu autorskog prava), reemiteri imaju obavezu da pribave ovlašćenja za reemitovanje svih zaštićenih sadržaja za teritorije zemalja u kojima imaju svoje pretplatnike. Glavni problem u izvršenju ove obaveze predstavlja okolnost da, s jedne strane, reemiteri ne oblikuju radio/TV program pa zato ne mogu unapred znati njegovu sadržinu i, s druge strane, da „paket” koji nude svojim pretplatnicima sadrži desetine, pa i stotine radio/TV programa različitih emitera.

Iz tog razloga je Uredba o satelitima i kablovima još 1993. godine za teritoriju EU odredila da nosioci autorskog i srodnih prava mogu svoje ovlašćenje na (re)emitovanje ostvariti prema reemiterima samo na kolektivnan način, tj. posredstvom odgovarajuće organizacije za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnog prava. Pritom, Uredba se ograničila samo na re-emitovanje putem kabla ili mikrotalasa. Time je omogućeno da kablovski reemiter uredi svoje autorske i srodonpravne obaveze za teritoriju jedne zemlje članice EU, potpisujući ugovor samo s jednom ili svega nekoliko specijalizovanih organizacija za kolektivno ostvarivanje prava na re-emitovanje pojedinih zaštićenih sadržaja u toj zemlji.

Internet je omogućio pojavu slične vrste delatnosti, ali na osnovu tehnologije koja se ne može podvesti pod kablovsko ili mikrotalaso re-emitovanje. Reč je o tome da reemiter može sada svoju uslugu da pruža onlajn,

omogućujući publici da putem računara priključenog na Internet prima „pakete” različitih radio/TV programa različitih emitera, i uživa u njima u isto vreme kad se oni bežično ili žično emituju. Širenjem reemitterskog poslovanja i na Internet, nužno je došlo do komplikovanja izvršenja obaveze regulisanja odnosa sa nosiocima autorskog i srodnih prava na zaštićenim sadržajima jer, za razliku od kablovskih reemitera koji obično deluju na teritoriji jedne ili svega nekoliko zemalja, pružaoci odgovarajuće onlajn usluge pokrivaju ne samo celu teritoriju EU, nego i ceo svet. Time je problem koji su imali kablovski reemiteri u EU pre Uredbe o satelitima i kablovima iz 1993., multiplikovan sa 28, koliko EU danas ima članica. Kako ta Uredba nije primenljiva na onlajn poslovanje, sanaciju (mada samo delimičnu) ovog problema nudi aktuelni Predlog uredbe.

U osnovi, Predlog uredbe odslikava princip primenjen u Uredbi o satelitima i kablovima. Reč je o tome da nosioci autorskog i srodnih prava mogu svoje pravo na „retransmisiju” ostvarivati samo na kolektivan način. Umesto „retransmisije”, mi ćemo se ipak i dalje pridržavati našeg termina „reemitovanje” jer smatramo da istovremeno i neizmenjeno javno onlajn saopštavanje tuđeg emitovanog radio/TV programa, sadrži sve elemente žičnog ili bežičnog ili kombinovanog (re)emitovanja. Dakle, onlajn reemiter može svoje autorske i srodonpravne obaveze izvršiti zaključujući ugovore sa odgovarajućim organizacijama za kolektivno ostvarivanje prava, čime je njegov položaj znatno olakšan. Pritom, iz ovog pravila izuzeti su emiteri kao nosioci autorskog i srodnih prava, bez obzira da li su ta prava izvorno njihova (kao na primer u slučaju prava proizvođača emisije) ili su stečena derivativnim putem (kao na primer autorska ili srodna prava na pojedinim zaštićenim sadržajima u okviru emitovanog programa). Drugim rečima, emiteri mogu svoje pravo na reemitovanje da vrše na individualan način, a ne putem organizacije za kolektivno ostvarivanje prava. Razlog za ovaj izuzetak objašnjava se okolnošću da onlajn reemiteri imaju tekuće poslovne aranžmane sa emiterima, što znači da ih znaju i da je pribavljanje ovlašćenja na reemitovanje od njih, relativno jednostavno.¹⁴

Dalje, Predlog uredbe se ne odnosi na svako onlajn reemitovanje tuđeg radio/TV programa. U tom pogledu je ograničenje dvostruko. Prvo, onlajn reemitovanje na tzv. otvorenom Internetu je izvan domašaja ovog akta. To znači da Predlog uredbe cilja samo na onlajn reemitovanje u tzv. zatvorenoj mreži koja se bazira na Internetu (koristi tzv. internet protokole) ali koja je ograničena na određeni broj korisnika (pretplatnika). Još jedan primer tzv. zatvorene onlajn mreže jeste mreža mobilne telefonije. Drugo, izvan domašaja ovog akta nalaze se i reemiteri koji posluju kao tzv. agregatori radio/TV programa koje izvorni emiter upućuje publici preko Interneta (vebkasting ili simulkasting). To znači da reemitovani program mora poticati od emitera koji ga emituje na tradicionalan bežični (uključujući i satelitski), ili žični način. Dakle, onlajn reemitovanje programa koji čini sadržinu „pomoćne onlajn usluge” emitera iz prvog dela Predloga uredbe, ostaje izvan domašaja ovog akta.

14 Vid. tač.14 preambule Predloga direktive.

Ova dva značajna ograničenja svode smisao Predloga Uredbe na to da postojećim reemiterima, koji već uživaju prednosti Direktive o satelitima i kablovima iz 1993., iste prednosti proširi i na onlajn reemitovanje u njihovoj zatvorenoj pretplatničkoj mreži koja se prostire u jednoj ili više zemalja članica EU, istih radio/TV programa koje oni već reemituju putem kablova.

3. PRAVNI OKVIR PREDLOGA UREDBE

Kao što je poznato, u EU vlada skoro neokrnjeni princip teritorijalnosti autorskog i srodnih prava, što u sprezi s prekograničnim korišćenjem predmeta zaštite otvara standardna pitanja međunarodnog privatnog prava, koja se tiču nadležnosti foruma i merodavnog prava. Odgovori na ta pitanja zavise, pored ostalog, od teritorijalne lokalizacije konkretnog pravnog odnosa, jer odatle proizlaze poveznice tog odnosa sa određenom nacionalnom jurisdikcijom. Da bi se moglo govoriti o fizičkom prostoru u kojem se jedan pravni odnos dešava, neophodno je na samom početku dobro razumevanje sadržine tog odnosa. U autorskom i srodnim pravima EU se već na tom preliminarnom pitanju nailazi na teškoće.

Pođimo od identifikacije konkretnih imovinskih ovlašćenja emitera, koja su predmet regulisanja Predlogom uredbe. Kao što smo pomenuli, taj akt utvrđuje tri: saopštavanje javnosti (engl. *communication to the public*), činjenje dostupnim (engl. *making available*) i umnožavanje (engl. *reproduction*) pri čemu se kod onog drugog misli na činjenje dostupnim na način da pojedinac može pristupiti zaštićenom sadržaju s mesta i u vreme koje on odabere. Radi ekonomičnosti izražavanja, mi ćemo dalje koristiti skraćeni naziv: činjenje dostupnim.

Saopštavanje javnosti (u smislu Predloga uredbe) i činjenje dostupnim, kao međunarodno priznata isključiva ovlašćenja u autorskom i srodnim pravima, produkt su WIPO Ugovora o autorskom pravu i WIPO Ugovora o interpretacijama i fonogramima iz 1996. U pravo EU ušla su putem Direktive o harmonizaciji određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacionom društvu iz 2001. godine.¹⁵ Predlog uredbe je, otuda, zasnovan na premisi da: a) saopštavanje javnosti podrazumeva bilo koji oblik bežične ili žične javne komunikacije, uključujući činjenje dostupnim, b) saopštavanje javnosti je priznato kao isključivo ovlašćenje samo autorima, c) činjenje dostupnim je uže ovlašćenje od saopštavanja javnosti, i priznato je kako autorima, tako i subjektima srodnih prava.

Problem stvara odnos između saopštavanja javnosti i emitovanja. Emitovanje je, kao isključivo ovlašćenje autora, utvrđeno 1928. godine u čl.11bis Bernske konvencije, prilikom njene rimske revizije. Ta odredba je dobila svoj današnji oblik 1948. godine u briselskoj reviziji. Evidentno je da je Bernska konvencija ograničila emitovanje samo na bežični oblik javne komunikacije.

15 Directive of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society (2001/29/EC).

To, međutim, nije sprečilo zemlje kao što su npr. Nemačka¹⁶ i Srbija¹⁷ da propišu širu definiciju emitovanja, koja uključuje i žično javno saopštavanje. Ovo zato što Bernska konvencija propisuje samo minimalna prava, ovlašćujući države članice da autorima priznaju i veća prava od minimalnih. Stoga, kad se 2001. godine pojavilo saopštavanje javnosti u smislu Direktive o harmonizaciji određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacionom društvu, Nemačka je, prilikom implementacije te direktive, to novo isključivo ovlašćenje suzila na isključivo ovlašćenje na činjenje dostupnim, i zadržala svoje široko ovlašćenje na emitovanje. Srbija je takođe zadržala svoje široko ovlašćenje na emitovanje, ali je harmonizaciju s Direktivom sprovela propisujući i saopštavanje javnosti (kao novo pravo koje uključuje i činjenje dostupnim).¹⁸ Neke države, kao npr. Velika Britanija, izričito su propisale isključivo ovlašćenje na saopštavanje javnosti, naglasivši da ono uključuje emitovanje i činjenje dostupnim.¹⁹ Nezavisno od pomenutih modaliteta, ostaje činjenica da je saopštavanje javnosti isključivo ovlašćenje koje se preklapa sa emitovanjem (u celini ili delimično, zavisno od širine pojma emitovanja u pojedinom nacionalnom zakonodavstvu).

Ovaj raznovrsni pristup nacionalnih zakonodavstava definiciji isključivih ovlašćenja na emitovanje, saopštavanje javnosti i činjenje dostupnim, i to posle usklađivanja sa svim relevantnim međunarodnim aktima, posebno s Direktivom o harmonizaciji određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacionom društvu iz 2001. godine, bili su jasan signal zakonodavcu u EU da ono što je cilj Predloga uredbe ne bi moglo da se postigne daljom harmonizacijom propisa na temelju nove direktive. Umesto toga, odabran je metod pravnog uređivanja putem uredbe kao neposredno primenljivog nadnacionalnog propisa, koji se oslanja na sopstvene definicije pojmova i ne ulazi u pitanje njihove pređašnje transpozicije u nacionalnim pravima.

Sledeće intrigantno pitanje tiče se odnosa između činjenja dostupnim i umnožavanja (reprodukcije) kao isključivih ovlašćenja u autorskom i srodnim pravima u EU. Osobnosti činjenja dostupnim su da je to: a) elektronski vid komunikacije, što proizlazi iz napred potencirane okolnosti da je ono jedan vid ovlašćenja na saopštavanje javnosti žičnim ili bežičnim putem; i b) interaktivni vid komunikacije, budući da pojedini član javnosti može pri-

16 Čl. 20 Zakona o autorskom pravu SR Nemačke iz 1965., poslednji put revidiran 2016. godine.

17 Čl. 28 Zakona o autorskom i srodnim pravima R. Srbije.

18 Čl. 30 ZASP. Ovakvo zakonsko rešenje zaslužuje kritiku. Saopštavanje javnosti, kao isključivo ovlašćenje u autorskom i srodnom pravu, ograničeno je samo na elektronske oblike komunikacije. To se može zako zaključiti iz formulacije ovog ovlašćenja u WIPO ugovorima iz 1994, i odgovarajuće direktive EU, gde se govori o „saopštavanju javnosti žičnim ili bežičnim putem”. Naš zakonodavac je, izostavivši to ograničenje, uveo jedno sveopšte ovlašćenje na saopštavanje javnosti, unevši pometnju u celokupan spisak isključivih ovlašćenja u ZASP-u, budući da sva ona predstavljaju određeni oblik javne komunikacije, tj. saopštavanja javnosti. Ovo bi se moglo lako popraviti revizijom ZASP u tom delu, gde bi se brisalo saopštavanje javnosti kao zasebno ovlašćenje (budući da je ono već pokriveno širokim isključivim ovlašćenjem na emitovanje), i ostavilo samo činjenje dostupnim, kao istinski novo isključivo ovlašćenje.

19 Čl. 20 Zakona o autorskom pravu, dizajnu i patentima Velike Britanije iz 1988. godine.

stupiti zaštićenom sadržaju s mesta i u vreme koje sam odabere. S druge strane, isključivo ovlašćenje na umnožavanje odlikuje neposredno ili posredno, privremeno ili trajno beleženje zaštićenog sadržaja bilo kojim sredstvima i na bilo koji način, u celini ili delimično.²⁰ Ovime su, kao što je dobro poznato, obuhvaćena sva trajna, ali i kratka usputna beleženja zaštićenog sadržaja na svim računarima angažovanim u komunikaciji tog sadržaja javnosti (od računara lica koje je sadržaj „postavilo” na Internet, preko svih servera pružaoca posredničkih usluga na Internetu, do računara lica koje je pristupilo tom sadržaju). Okolnost da radnja činjenja dostupnim nužno uključuje višestruke radnje umnožavanja, i da pritom obe radnje predstavljaju sadržinu zasebnih isključivih ovlašćenja koja ne potiru, tačnije, ne konzumiraju jedno drugo, stvara teškoće prilikom lokalizacije konkretnog pravnog odnosa korišćenja određenog zaštićenog sadržaja na Internetu. Naime, radnja umnožavanja se dešava uvek u zemlji nalaženja konkretnog računara na kojem se zaštićeni sadržaj beleži, ali je za radnju činjenja dostupnim sporno da li se dešava samo u zemlji u kojoj je zaštićeni sadržaj „postavljen” na Internet, ili se dešava i u svim drugim zemljama u kojima je taj sadržaj dostupan. Stoga, prilikom lokalizacije pravnog odnosa povodom komuniciranja zaštićenog sadržaja putem Interneta, ako se pođe od toga da se činjenje dostupnim dešava samo u zemlji u kojoj je zaštićeni sadržaj „postavljen” na Internet, radnja umnožavanja neminovno multiplikuje broj potencijalnih merodavnih jurisdikcija.

Za sada bez ambicije da jedinstveno i načelno uredi to pitanje, EU je putem Predloga direktive pristupila jednom mikro rešenju, ograničenom na pružanje „pomoćnih onlajn usluga” od strane emitera (u osnovi, simulcasting bežično emitovanog radio/TV programa). To rešenje se, kao što smo već rekli, svodi na pravnu fikciju da se sve radnje emitera (javno saopštavanje, činjenje dostupnim i umnožavanje) dešavaju samo na teritoriji države članice EU u kojoj on ima sedište, i da podležu jurisdikciji samo te države.

Ovom konstrukcijom je eliminisana konkurencija množine nacionalnih jurisdikcija u pitanju merodavnog prava, čime su predupređene značajne negativne pravne posledice faktičkog prostiranja radnje pružanja „pomoćnih onlajn usluga” od strane emitera, na teritoriju većeg broja država članica EU. Od svih mogućih negativnih posledica, kratko ćemo osvetliti samo jednu koja se tiče neusklađenosti nacionalnih prava država članica EU, u pitanju ko se smatra autorom dela, odnosno izvornim nosiocem autorskog prava.²¹ Ta ne-

20 Čl. 2, st. 1 Direktive o harmonizaciji određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacionom društvu iz 2001. godine.

21 U većini država se autorom smatra fizičko lice koje je stvorilo delo svojim umnim radom. U Velikoj Britaniji, Irskoj i Luksemburgu, pak, (ko)autorom filmskog dela se smatra i producent (koji je po pravilu pravno lice). Španija, Italija i Portugal imaju ograničenu listu fizičkih lica kao mogućih koautora filmskog dela, dok npr. Nemačka, Austrija, Francuska, Belgija, Švedska i dr. nemaju unapred određenu listu koautora filmskog dela. Pritom, Nemačka i Austrija ograničavaju krug koautora samo na ona lica čiji koautorski doprinosi čine koautorsko delo nedeljivom celinom. Vid. Report from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee on the question of authorship of cinematographic or audiovisual works in the Community /* COM/2002/0691 final */ iz 2002. godine (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52002DC0691:EN:HTML>, pristup novembra 2016). Takođe, postoje

usklađenost dovodi do rizika da se pravo na korišćenje određenog autorskog dela mora pribaviti od različitih lica, zavisno od zemlje u kojoj se delo želi koristiti (princip *lex loci protectionis*). Smatra se da obaveznost primene ovog principa proizlazi iz čl. 5, st. 2 Bernske konvencije.²² Ima, međutim, i gledišta koja dovode u pitanje domašaj tog konvencijskog principa.²³ Pitanje je da li se utvrđenje svojstva autora, odnosno izvornog nosioca autorskog prava na određenom delu može smatrati „uživanjem i vršenjem prava” čije uređenje čl. 5, st. 2 Bernske konvencije prepušta nacionalnom pravu zemlje u kojoj se traži zaštita (*lex loci protectionis*). U prilog tome da su to odvojena pitanja govori činjenica da je Bernska konvencija u čl. 14bis, st. 2 a) izričito propisala da se pitanje nosioca autorskog prava na filmskom delu ima raspravljati isključivo na osnovu *lex loci protectionis*. Dakle, to ukazuje da je *lex loci protectionis* (u kontekstu pitanja autorstva) izuzetak predviđen samo za filmska dela, dok se u odnosu na druge vrste autorskih dela može primeniti neki drugi princip, npr. princip zemlje porekla dela (*lex loci originis*).²⁴

Zakonodavac u EU se opredelio da ovu ne samo teorijsku komplikaciju prevaziđe tako što će u Predlogu uredbe kao jedinu zemlju gde se koristi i štiti određeni sadržaj u okviru „pomoćnih onlajn usluga” emitera, odrediti zemlju sedišta emitera. Time je on, zapravo afirmisao princip *lex loci protectionis*, iako u tekstu Predloga Uredbe koristi izraz „zemlja porekla” (engl. *country of origin*). To smatramo slikovitim tehničkim terminom koji nema veze s onim što zemlja porekla predstavlja u međunarodnom autorskom pravu, preciznije, u Bernskoj konvenciji.

Konačno, napomenimo i to da bitan deo pravnog okvira Predloga uredbe čini i Direktiva o kolektivnom ostvarivanju autorskih i srodnih prava, i

države čije pravo u pojedinim situacijama ne priznaje svojstvo izvornog nosioca autorskog prava samom autoru, nego drugom licu, npr. autorovom poslodavcu ili organizatoru izrade tzv. kolektivnog dela.

- 22 To smatraju nespornim npr. James J. Fawcett i Paul Torremans, *Intellectual Property and Private International Law*, Oxford, 2011, 705–708.
- 23 Sari Depreuw, Jean-Benoît Hubin, *Study on the Making Available Right and its Relationship with the Reproduction Right in Cross-Border Digital Transmissions*, EU, 2014, 16.
- 24 Bernska konvencija u svom čl. 5, st. 4 jasno određuje kriterijume za utvrđivanje zemlje porekla dela. Prvi na listi tih prioritarno postavljenih kriterijuma jeste zemlja prvog izdavanja dela. Kao što je poznato, izdavanje znači proizvodnju određenog broja telesnih primeraka autorskog dela, i njihovo puštanje u promet. Bernska konvencija je, dakle, imala u vidu jednu zemlju kao zemlju porekla dela. Ovo pravilo postaje apsurdno ako se radi o delu koje je dostupno samo na Internetu. Vid. Jane C. Ginsburg, „Berne Without Borders: Geographic Indiscretion and Digital Communications”, *Columbia Law School Public Law & Legal Theory Working Paper Group*, Paper Number 01–30, 9 (https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=292010, pristup novembra 2016). Gornju misao možemo razraditi napomenom da Bernska konvencija ne daje definiciju pojma izdavanja. Štaviše, u konvencijskom tekstu je taj pojam pomešan sa pojmom objavljivanja (engl. *publication*). Tek su pojedini nacionalni zakoni (npr. naš ZASP) napravili neophodnu razliku između njih. Čini se, ipak, da je nemoguće da se pojam izdavanja rastegne i na Internet, budući da tu nedostaje elemenat promene državnine na fizičkim primercima dela, koji je neophodan da bi došlo do izdavanja dela. U tom slučaju, Bernska konvencija nudi državljanstvo, odnosno prebivalište autora kao kriterijum za utvrđivanje zemlje porekla dela. Jasno je da je taj kriterijum, zbog svoje nepraktičnosti, neupotrebljiv za Predlog uredbe.

multiteritorijalnom licenciranju prava na muzičkim delima za onlajn korišćenje na unutrašnjem tržištu, koja je donesena 2014. godine.²⁵ Naime, tim aktom uvedena mogućnost multiteritorijalnog licenciranja u EU (uključujući tzv. panevropsko licenciranje) isključivih prava na: saopštavanje javnosti, činjenje dostupnim i reprodukovanje autorskih muzičkih dela koja se nude na korišćenje putem Interneta, predstavlja određen oslonac za delotvornu primenu Predloga uredbe *de lege ferenda*.

4. EKONOMSKI OKVIR PREDLOGA UREDBE

Kad se posmatra ekonomsko dejstvo principa teritorijalnosti u autorskom i srodnim pravima u EU, a posebno visoki transakcioni troškovi koji su cena teritorijalne izdajenosti „jedinstvenog” unutrašnjeg tržišta za onlajn korišćenje zaštićenih sadržaja, intuitivno se dolazi do zaključka da bi idealan cilj preobražaja prava trebalo da bude eliminacija te izdajenosti, i to putem **mandatornog panevropskog licenciranja**. Ovo ne samo stoga što bi tad princip jedinstva unutrašnjeg tržišta EU dobio svoju veću praktičnu afirmaciju, nego i zato što je veće tržište, po pravilu, efikasnije od manjeg, pa tako više pogoduje opštem blagostanju. To bi, u konkretnom slučaju, značilo da: a) više subjekata (konkurenata) ima neisključivu licencu za korišćenje određenog sadržaja za celu EU, ili b) jedan subjekt ima isključivu licencu za korišćenje određenog sadržaja za celu EU (pri čemu bi ova mogućnost bila problematična sa aspekta antimonopolskih propisa).

Da s intuitivnim sudovima u ekonomiji treba biti oprezan, pokazuje studija „Ekonomska analiza teritorijalnosti prava na činjenje dostupnim u EU”²⁶, koju je naručila Evropska komisija 2014., i čiji rezultati su uzeti u obzir prilikom izrade Predloga uredbe.

U studiji se pošlo od toga da je u Evropi uobičajeno da **različiti subjekti stiču isključivu licencu za korišćenje audiovizuelnog sadržaja u različitim državama**. Pritom, teritorijalna ograničenost autorskog i srodnih prava svakako nije jedini ili dovoljan razlog za to (pogotovu otkad postoji mogućnost multiteritorijalnog licenciranja prava koja se ostvaruju na kolektivan način). Teritorijalna ograničenja u ugovorima su posledica individualnih motivacija privatnih subjekata koji polaze od svojih interesa u širem kontekstu funkcionisanja tržišta audiovizuelnih sadržaja u EU. Pitanje je samo da li su ti interesi u skladu ili u sukobu s efikasnošću tržišta i blagostanjem potrošača.

Razumevanje ove problematike počiva na razumevanju tri ekonomska pojma: vertikalni sporazum, cenovna diskriminacija i transakcioni trošak.

Ugovor kojim nosilac autorskog ili srodnog prava ustupa određena ovlašćenja korisniku zaštićenog sadržaja (ugovor o licenci) spada u vertikalne

25 Directive 2014/26/EU of the European Parliament and of the Council of 26 February 2014 on collective management of copyright and related rights and multi-territorial licensing of rights in musical works for online use in the internal market.

26 Gregor Langus, Damien Neven, Sophie Poukens, *Economic Analysis of the Territoriality of the Making Available Right in the EU*, EU 2014. U daljem tekstu će biti dat veoma skraćeni i pojednostavljeni prikaz nalaza iz Studije.

sporazume jer je nosilac prava „iznad” korisnika, u lancu vrednosti. Postavlja se pitanje šta motivise učesnike ove transakcije na teritorijalna ograničenja, odnosno na prostornu deobu tržišta audiovizuelnih sadržaja. Prema autorima studije, dominantni razlozi su vezani za nastojanje da se internalizuju eksterni efekti koji nastaju na različitim nivoima lanca vrednosti, kao i za nastojanje da se omogući cenovna diskriminacija.

Po pravilu, vertikalnim sporazumom se „nizvodni” učesnik obavezuje da će „uzvodnom” učesniku plaćati naknadu koja je proporcionalna koristi koju je on ostvario, čime se postiže izvesna raspodela rizika ukupnog posla. Da bi „nizvodni” učesnik bio motivisan da se u potpunosti angažuje na ostvarenju što veće koristi, on legitimno očekuje da bude zaštićen od toga da se na njegovog konkurenta preliju pozitivni eksterni efekti njegovog angažovanja. Primera radi, uspeh eksploatacije audiovizuelnog sadržaja bitno zavisi od propagandnih napora njihovog korisnika. Ako bi bilo više korisnika istog sadržaja na istoj teritoriji, efekti propagandnog napora jednog korisnika nužno bi se prelili i na njegovog konkurenta. To bi umanjilo motivaciju onog prvog da troši svoje resurse na propagandu, čime bi bio ugrožen i interes nosioca prava kao „uzvodnog” člana u lancu vrednosti. Jedini način da se obezbedi internalizacija tog eksternog efekta jeste da se korisniku audiovizuelnog sadržaja garantuje ekskluzivitet poslovanja na određenoj teritoriji, tj. da mu se ustupi teritorijalno ograničena isključiva licenca. Izvesno je da se ovime zatvara tržište i potrošači lišavaju mogućnosti da biraju snabdevača konkretnog audiovizuelnog sadržaja, ali su, sa aspekta efikasnosti tržišta, negativni učinci toga ipak manji od pozitivnih.

Ustupanjem različitim subjektima isključivih licenci za korišćenje istog sadržaja na različitim teritorijama omogućuje se cenovna diskriminacija, tj. određivanje različitih nivoa naknade za različite zemlje, proporcionalno ekonomskom potencijalu konkretnog tržišta. Na prvi pogled, ova praksa je u suprotnosti s idejom ujednačavanja cena na jedinstvenom tržištu EU, ali je ona ekonomski opravdana sa aspekta proširenja kruga potrošača, pa time i maksimizacije koristi nosioca prava. Ovo je od značaja posebno za tzv. dinamičku efikasnost tržišta, tj. spremnost nosilaca prava da ulažu u proizvodnju audiovizuelnih sadržaja.

Ustupanje licenci za svaku zemlju ponaosob (tzv. monoteritorijalno licenciranje) svakako povlači veće transakcione troškove u poređenju s multiteritorijalnim, odnosno panevropskim licenciranjem. Pitanje je samo da li ti troškovi potiru sve koristi monoteritorijalnog licenciranja u oblasti audiovizuelnog sadržaja. Autori studije daju negativan odgovor, potkrepljujući to argumentom da su množina subjekata transakcije i frekventnost transakcije (kao glavni pokretači uvećanja transakcionih troškova) na tržištu filmova i muzike u Evropi ipak stavljeni u okvir koji se može kontrolisati. Naime, kod filmova nosilac prava je po pravilu producent koji, kao derivativni sticalac, objedinjuje isključiva imovinska ovlašćenja množine izvornih nosilaca prava, čime se kao subjekti monoteritorijalne transakcije javljaju samo producent i budući korisnik filma. Kod muzičkih dela, pak, funkciju objedinjavanja imo-

vinskih prava množine izvornih nosilaca obavljaju organizacije za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava, tako da se kao subjekt monoteritorijalne transakcije javljaju samo organizacija i budući korisnik muzike. Otuda, u praksi monoteritorijalnog licenciranja u EU, transakcioni trošak nema odlučujući negativan uticaj na efikasnost tržišta.

Razumevanje privlačnosti vertikalnih sporazuma o monoteritorijalnom isključivom licenciranju prava na korišćenje audiovizuelnih sadržaja u EU, ipak, nije moguće bez uvida u strukturu i način funkcionisanja tog tržišta. Tu su od posebnog značaja tri okolnosti.

Prva okolnost tiče se ekonomske prirode filma/muzike kao nematerijalnih dobara koja potrošači biraju na osnovu iskustva (engl. *experience goods*). To znači da je za ponašanje potrošača te vrste dobara karakteristično da se teško odlučuju na nabavku ako ne znaju ništa o konkretnom proizvodu. Otu- da je za uspešan plasman ključno da se publika unapred informiše putem reklame, video ili audio klipova i drugih oblika skretanja pažnje na svojstva konkretnog filma ili muzike. Pošto je nemoguće unapred predvideti reakciju publike na određene audiovizuelne sadržaje, proizvodnja i eksploatacija tih sadržaja je riskantan posao koji u svakom slučaju iziskuje značajno investira- nje u propagandu.

Druga okolnost se tiče empirijski potvrđene preferencije evropskih po- trošača za tzv. lokalne i američke audiovizuelne sadržaje. Naime, evropsko tržište je veoma heterogeno u pogledu kulture i jezika, što rezultira velikom različitosti preferencija potrošača, zavisno od zemlje. Sama različitost jezika iziskuje lokalna prilagođavanja distribucije filmova, od reklamiranja na lo- kalnom jeziku, do titlovanja ili sinhronizacije. Suptilnije kulturološke razli- ke, pak, fragmentišu tržište audiovizuelnih dela prema lokalnom smislu za humor, tradicionalnim likovima, istorijskim ili mitskim pričama, folkloru i dr.²⁷ Jedino su audiovizuelni sadržaji iz SAD imuni na ova ograničenja.

Treća okolnost se odnosi na način finansiranja audiovizuelne produkcije u Evropi. Naime, značajan udeo sredstava za filmsku produkciju u Evropi do- lazi od „pretprodaje” prava na eksploataciju budućeg filma, na bazi isključive teritorijalno ograničene licence.²⁸ Drugim rečima, budući korisnici audiovi- zuelnog sadržaja sufinansiraju produkciju u zamenu za isključiva prava na korišćenje filma na određenoj teritoriji. Time se obezbeđuju ne samo ma- terijalna sredstva bez kojih filmovi ne bi ni nastali, već se njihova buduća eksploatacija na određenoj teritoriji prepušta jednom subjektu koji će lokalno da optimizuje i koordiniše distribuciju.

27 U Studiji se navodi vrlo ilustrativan primer MTV programa koji je zamišljen kao jedin- stven panevropski televizijski proizvod. Jezičko-kulturološke barijere dovele su do toga da jedinstven program nije bio jednako atraktivan za potrošače u svim zemljama, što je onemogućilo održivo finansiranje na bazi panevropskih reklama. Tako je došlo do stva- ranja sada postojećih lokalnih MTV programa. Gregor Langus, Damien Neven, Sophie Poukens, *Ibid*, 17.

28 Pozivajući se na rezultate jedne druge studije, navodi se da je taj udeo u 2012. godini izno- sio između 31,8% i 66%. Gregor Langus, Damien Neven, Sophie Poukens, *Ibid*, 21.

Dakle „važnost informacionih mehanizama upotrebljenih radi smanjenja neizvesnosti u pogledu tražnje muzike i audiovizuelnih dela kao dobra koja se biraju na osnovu iskustva, kombinovana s preferencijom evropskog potrošača za lokalni sadržaj, i značajem predprodaje prava kao mehanizma finansiranja u audiovizuelnoj industriji, ključni su za razumevanje pozitivnih efekata povezanih s teritorijalnim ograničenjima u muzičkoj i audiovizuelnoj industriji.”²⁹ Sledstveno tome, od nekoliko mogućih zakonodavnih opcija u oblasti normiranja prometa autorskog i srodnih prava na audiovizuelnim sadržajima koji se nude onlajn, Studija odvrća EU zakonodavca od propisivanja obaveznog multiteritorijalnog, odnosno panevropskog licenciranja, i preporučuje kombinaciju:

- a) fikcije da se radnja činjenja dostupnim dešava samo u „zemlji porekla” (zemlji sedišta davaoca licence), čime je uspostavljena pretpostavka da je zaključenjem jednog ugovora o ustupanju licence, izvršeno panevropsko licenciranje, što je napredak na polju smanjenja transakcionog troška, i
- b) zadržavanja potpune slobode ugovaranja, u smislu da se ugovorne strane mogu izričito saglasiti oko određenih teritorijalnih ograničenja, čime se derogira gornja pretpostavka i zadržavaju sve pomenute prednosti monoteritorijalnog licenciranja.

Upravo ova kombinacija je našla primenu u Predlogu uredbe. Takođe, valja napomenuti da je ista logika prevladala i prilikom donošenja Direktive o o kolektivnom ostvarivanju autorskih i srodnih prava, i multiteritorijalnom licenciranju prava na muzičkim delima za onlajn korišćenje na unutrašnjem tržištu iz 2014. Naime, multiteritorijalno, odnosno panevropsko licenciranje prava na muzičkim delima za onlajn korišćenje nije propisano kao obaveza, nego samo kao mogućnost.

Konačno, svemu ovome možda valja dodati i napomenu da savremena tehnologija onlajn komunikacije omogućava efikasno blokiranje pristupa određenim sadržajima sa određenih teritorija (engl. *geoblocking*), čime je i tehnološki podržana praksa monoteritorijalnog licenciranja.

5. ZAKLJUČAK

Kao i svaki pravni akt, Predlog uredbe je plod datih pravnoekonomskih okolnosti. Prilikom normiranja autorskog i srodnih prava, EU stalno balansira između teritorijalnosti ovih prava, s jedne, i ideje jedinstva unutrašnjeg tržišta, s druge strane. Realizacija tog balansa, međutim, nije moguća na principijelan i opšti način, nego se pribegava parcijalnim pragmatičnim rešenjima sa uskim poljem primene.

Koliko su zemlje članice EU privržene principu teritorijalnosti autorskog i srodnih prava vidi se po tome što je ova materija do sad uređivana isključivo

29 Gregor Langus, Damien Neven, Sophie Poukens, *Ibid*, 10.

direktivama, kao i po tome što je njihova transpozicija u nacionalna prava izvršena na šarenolik način. Jedan od razloga za to je verovatno uvid da EU ni izbiza nije, niti može biti jedinstveno tržište posebno za muzičke i audiovizuelne sadržaje, s obzirom na značajne kulturološke razlike od zemlje do zemlje. Cela evropska industrija za proizvodnju i eksploataciju ovih sadržaja funkcioniše na bazi podele tržišta shodno preferencijama lokalnih potrošača, te bi svako imperativno nametanje novog panevropskog poslovnog obrasca imalo svoju cenu u smanjenju efikasnosti tržišta.

Prateći ovu logiku, Predlog uredbe ima za cilj da neposredno primenljivim normama eliminiše nespornosti koji bi mogli proizaći iz polovično harmonizovanih nacionalnih propisa o pravu saopštavanja javnosti, činjenju dostupnim i reprodukovanju zaštićenih sadržaja, te olakša funkcionisanje evropskih emitera i reemitera u jednom uskom segmentu njihovih onlajn aktivnosti, a da pri tom ne naruši vladajući poslovni model monoteritorijalnog licenciranja sadržaja.

Prof. Dr. Slobodan M. Marković

Full Professor, University of Belgrade, Faculty of Law

ONLINE BROADCASTING AND REBROADCASTING OF RADIO AND TV PROGRAMMES IN THE EUROPEAN UNION

***Abstract:** This article contains an overview and comment of the Proposal for a Regulation of the EU Parliament and the Council laying down rules on the exercise of copyright and related rights applicable to certain online transmissions of broadcasting organisations and retransmission of television and radio programmes, from September 2016. Although this document for the first time diverts from the practice of harmonization of national laws in the field of copyright and related in the EU, and proposes a supranational regulation, the author believes that it represents a continuation of the EU policy to balance between the sacrosanct principle of territoriality of copyright and related rights on the one hand, and the integration of markets, on the other hand. The significance of this act is not to contribute to the transformation and modernization of copyright and related rights in the EU, but to ease legal obstacles in the performance of certain on-line cross-border businesses of broadcasters and rebroadcasters in the EU.*

***Key words:** On-line broadcasting. – On-line rebroadcasting. – Territoriality. – Copyright. – Licensing.*